

Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riskine İlişkin Görüşleri

Rahman ÇAKIR*
Canan ÇOLAK†

Öz

Bu çalışma, lise öğrencilerinin okul terki riskini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, karma yöntem araştırması desenindedir. Araştırmada, açıklayıcı sıralı karma desen modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda örneklem grubunu, Giresun il merkezindeki devlet okullarında öğrenim gören 552 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel boyutundaki çalışma grubu 27 öğrencidir. Katılımcılar, ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin okul terk riskini ortaya koymak amacı ile Sütçü (2015) tarafından geliştirilen ‘Okul Terki Risk Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutuna ilişkin veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Elde edilen nicel bulgulara göre, ölçeğin başarısızlık algısı alt boyutunda 11, sessiz davranma alt boyutunda 17 ve antisosyal davranma alt boyutunda 21 öğrencinin okul terki riski taşıdığı belirlenmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda, bireysel faktörlere ilişkin 21 alt tema ve dört ana tema belirlenmiştir. Ana temalar akademik başarısızlık, aile ortamı, disiplin problemleri ve sosyal uyumsuzluk olarak adlandırılmıştır. Okula ilişkin faktörler konusunda 16 alt tema ve üç ana tema belirlenmiştir. Ana temalar sınıf ortamı, öğretmenin tutumu ve okul yönetiminin tutumu şeklindedir. Sosyal faktörlere ilişkin 21 alt tema ve dört ana tema belirlenmiştir. Ana temalar ailenin tutumu, aile yapısı, yakın çevrenin okula bakışı ve üniversite sınavı kaygısı şeklindedir. Temel bilgilerin yetersizliği, aile içi sorunlar ve ailelerinin ekonomik sorunları okul terki tetiklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Risk, Okul Terki, Bireysel Faktörler, Sosyal Faktörler

Views of High School Students About Dropout Risks

Abstract

This study aims to reveal school dropout risk of the high school students. This study was conducted in a mixed method research design. Exploratory sequential mixed pattern model was preferred. For quantitative data, the sample group was 552 high school students attending in public schools in Giresun. The study group was 27 students for qualitative research dimension. Participants were determined by criterion sampling method. ‘School Dropout Risk Scale’ developed by Sütçü (2005) was used in order to reveal the students’ dropout risk. The qualitative data were obtained by a semi-structured interview form developed by the researcher. The findings indicated that 11 students in the perception of failure subscale, 17 students in the silent behaviours sub-dimension and 21 students in the antisocial behaviours sub-dimension have school dropout risk. In the qualitative dimension, four main themes were determined related to individual factors. These main themes were identified as academic failure, family environment, disciplinary problems and social dissonance. Three main themes were identified for school-related factors. These were classroom environment, teacher’s attitude and school management’s attitude. Four main themes were identified for social factors. These were family attitudes, family structure, view of close environment to school and university exam anxiety. Lack of basic knowledge, domestic problems and economic problems of their families trigger school dropout.

Keywords: Risk, School Dropout, Individual Factors, Social Factors

Received/Geliş: 29.07.2019

Accepted/Kabul: 07.11.2019

* Dr. Öğretim Üyesi., Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, rahman.cakir@giresun.edu.tr, [0000-0003-1752-3855](https://orcid.org/0000-0003-1752-3855)

† Dr., Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, canan.colak@giresun.edu.tr, [0000-0003-4760-6387](https://orcid.org/0000-0003-4760-6387)

(Makale türü: araştırma makalesi)

Giriş

Eğitim sistemine kaydolun herhangi bir öğrencinin süreçten ayrılmak zorunda kalması veya eğitimine devam etmeme kararı alması, eğitim açısından istenmeyen bir durumdur. Öğrencilerin okula ilişkin olumlu ve olumsuz tüm deneyimlerinin, yaşantılarının, tutum ve davranışlarının, okulun eğitim kalitesinin belirlenmesi ve iyileştirilmesi konusunda, okul yöneticileri ve öğretmenlerin karar verme süreçlerine katkı sağladığı bilinmektedir. Okulun eğitim-öğretim kalitesinin belirlenmesi ve iyileştirilmesi konusunda, fikir ve dönüt verebilecek değişkenlerden biri de öğrencilerin okula devam durumlarıdır.

Okul terki, eğitim öğretime devam eden öğrencinin değişik nedenlerden dolayı okuldan ayrılması, içinde bulunduğu eğitim basamağını tamamlayamaması şeklinde tanımlanmaktadır (Dekkers ve Claassen, 2001). Okuldan mezuniyet sertifikası ya da diğer bir deyişle diploma almadan ayrılmış olan öğrenciler, okulu terk etmiş öğrenci olarak tanımlanmaktadır (Entwistle, Alexander ve Olson, 2004). Cullen'e (2000) göre, okulu terk etme yasal olarak okuldan ayrılma yaşından önce veya sınırlı ve gerekli formal nitelikleri edinmeden okuldan ayrılma olarak tanımlanmaktadır. Şimşek'e (2011) göre okulu bırakma, zaman zaman devam edememekten farklı olarak, bireysel veya sosyal nedenlerden dolayı okuldan tamamen ayrılmaktır. Türkiye'de e-okul sisteminde öğrencilerin devam durumlarının işlendiği iki devamsızlık tanımı mevcuttur. Bunlar derslere ara sıra katılmayan ancak okula devam etmekte olan öğrenciler için kullanılan aktif devamsızlık ve birtakım sebeplerden ötürü okula hiç devam etmeyen fakat kayıtları da silinmeyen öğrenciler için kullanılan pasif devamsızlık kavramlarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013).

Peters'e (1992) göre, okul terki oldukça eski bir sorundur. Okul terkinin nedenleri arasında kişisel özellikler, çevresel etkiler ve okul faktörleri yer almaktadır. Araştırma sonuçları, okul terkinin kişisel özelliklere bağlı olarak, motivasyon ve ilgi eksikliği, bıkkınlık, duyarsızlık (kayıtsızlık), programı beğenmeme, öğrenememe algısı, amaçsızlık ve mesleki uyum konusundaki belirsizliklerden kaynaklandığını göstermektedir (Aküzüm, Yavaş, Tan ve Uçar, 2015; French ve Conrad, 2001; Garrison, 1999; Goldberg, 1987). Öğrencinin içinde yetiştiği ailenin öğrencilerin okul terki eylemlerinde etkili olduğu görülmektedir. Burns (1993), çocukları ile yakından ilgilenen ve okul yönetimi ile işbirliği içinde olan velilerin çocuklarının güdülenme düzeyinin, akademik başarısının yüksek olduğunu ve okula düzenli devamı sağlamada etkili olduğunu belirlemiştir. Diyu (2001) ise, maddi sıkıntıları olan ailelerin, çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılayamaması ve çocuğun da çalışmak zorunda kalması nedeni ile okul devamsızlıklarının arttığını vurgulamaktadır. Yavuzer (1996) ve Özbaş (2010), ailelerin çocuklarının okul yaşantılarına ilişkin ihtiyaçlarını karşılayamamaları ve yaşanan yoksulluğun öğrencilerde özgüven eksikliğine neden olması sonucunda öğrencilerin devamsızlık

davranışlarının arttığını belirlemiştir. Ailesel faktörler yanında, öğrencinin içinde yaşadığı sosyal çevre ve arkadaş ortamı devamsızlığa ve okul terkine neden olmaktadır (Özdemir, Şirin ve Sezgin, 2009). Alan yazın incelendiğinde, öğrencileri okul terkine iten diğer nedenler arasında okul ve eğitim sisteminden kaynaklanan faktörlerin olduğu görülmektedir. Öğrencinin okuldan memnuniyetinin azalması veya öğretmenin kendisine karşı sergilediği olumsuz tutum onu okulu terk etme konusunda cesaretlendirmektedir (Reyes ve Jason, 1993; Şimşek, 2011). Öğrencilerin okulda yeteri kadar destek bulamaması, okul içinde kural dışı davranışların sıklıkla yaşanması ve öğrencilerin bu durumdan rahatsız olması, devamsızlık ve okul terki olasılığını artırmaktadır (Şimşek ve Katıtaş, 2014). Yıldız ve Kula (2011) tarafından ortaokul öğrencileri arasında yapılan araştırmada, öğrencilerin devamsızlık yapma gerekçelerinin ilk sırasında “seviye belirleme sınavına” çalışmak amacıyla okula gelmemeleri yer almaktadır.

Battin-Pearson, Newcomb, Abbott, Hill, Catalano ve Hawkins’e (2000) göre, okul terkine neden olan faktörler beş ana başlıkta toplanmıştır. (1) *Genel Uyumsuzluk Kuramı*: Öğrenci-okul uyumsuzluğu üzerine odaklanan bu kurama göre, öğrenciyi okulda rahatsız eden tutumlar ve davranışlar, öğrencilerin okula bağlılığını azaltmakta ve okul terkine neden olmaktadır. (2) *Uyumsuz Grup Üyeliği Kuramı*: Okul terkinde akran etkisini öne çıkaran bu kurama göre, özellikle ergenlik döneminde arkadaş etkisi ve düşük akademik başarı okulu terk etmeye karar vermede etkili olmaktadır. Arkadaşlarıyla uyumu iyi olmayan, uyuşturucu, alkol, sigara gibi maddeler kullanan, gelecek beklentisi olmayan ve ailesinin eğitim seviyesi düşük olan öğrenciler okulu bırakma riski taşımaktadır. (3) *Okul Sosyalleşme Kuramı*: Bu kurama göre, okulun yapısal özellikleri ve okuldaki akademik iklim, öğrenci başarısızlığına zemin hazırlamakta ve öğrencinin okuldan uzaklaşmasına yol açmaktadır. Öğretmenlerin ve okul çalışanlarının ilgisiz, adaletsiz ve cesaret kırıcı davranışları, şiddet içeren okul ortamı, olumsuz okul iklimi ve problemli davranışlara göz yuman disiplin anlayışı, kuralların belirsiz ve süresiz olması gibi nedenler, okulu bırakmaya zemin hazırlamakta ve öğrencilerin okuldan ayrılmasını kolaylaştırmaktadır. (4) *Zayıf Aile Sosyalleşmesi Kuramı*: Bu kurama göre, akademik başarı, aile, okul ve sosyal değişkenler erken yaşlarda okulu bırakmaya karar vermede etkilidir. Erken yaşlarda okulu bırakma eğiliminin ortaya çıkmasında öğrencinin aile geçmişi etkili olmaktadır. Anne-babanın boşanması, aile baskısı, ailenin davranış kontrol yöntemleri gibi durumlar okulu bırakmayı kolaylaştırmaktadır. Anne babanın eğitim seviyesinin ve çocuklarına yönelik eğitsel beklentilerinin düşük olması ve kendilerinin okulu bırakma hikâyelerinin olması da okul terkine yol açmaktadır. (5) *Yapısal Özellikler Kuramı*: Okul terkinde demografik faktörler üzerine odaklanan bu kurama göre, etnik bir grubun üyesi olmak, azınlık olmak, cinsiyet, düşük sosyo-ekonomik düzey içinde yer almak gibi demografik ve yapısal özellikler okulu bırakmada etkili olmaktadır. Ayrıca, bu yapısal faktörler düşük akademik başarı ile bağlantılı olarak okul terki

üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Lan ve Lanthier (2003), okul terkinin aşamalı olarak ilerleyen uzun bir süreç sonunda gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu süreçte, öğrenci önce okul kuralları ve normlarından sapmalar yaşamakta ve okula yabancılaşmakta, daha sonra okul faaliyetlerine katılmamakta, okulda başarısız olmakta ve sonunda da okuldan ayrılmaktadır. Benzer bir ifadeyle okulu bırakma, okul normlarından uzaklaşmayla başlayan, okul faaliyetlerinden ve değerlerinden kopma ile devam eden ve okul ortamından tamamen uzaklaşmayla sonuçlanan bir süreçtir (Kaplan, Peck ve Kaplan, 1997).

Eğitimi yarıda bırakarak okulu terk etmenin bireye zararı oldukça fazladır. Bir diploma sahibi olamadan okuldan ayrılan bireyin yaşam kalitesi ve kazancı büyük oranda düşük olmaktadır. Ayrıca okul terki, bireyin eğitimin sağlayacağı tüm getirilerden yoksun kalması anlamına gelmektedir (Karacabey ve Boyacı, 2018). Bunun yanı sıra bireylerin eğitimleri için ayrılan kaynakların boşa gitmesine neden olmaktadır. Herhangi bir eğitim kurumuna devam etmeyen ve belli bir iş sahibi olamayan bireylerin işledikleri suçları araştırmak ya da önlemek için sarf edilen güvenlik masrafları, ülkelere ciddi anlamda ekonomik kayıplara neden olmaktadır (Christenson, Sinclair, Lehr ve Hurley, 2000). Okul terki, bireye, ailesine ve kişinin içinde yetiştiği topluma ekonomik ve sosyal kayıplar yaratan karmaşık bir olgudur. Bir ülkede ya da bir kalkınma bölgesinde okuldan ayrılma oranları yüksek ise bu durumun ekonomik anlamda ülkenin rekabet gücüne ve sosyal anlamda çevresel bozulmaya önemli zararı vardır. Bu nedenle ekonomik olarak zorluk çeken bir ülkede, en azından okul terkinin azaltılmasına ve önlenmesine yönelik somut adımlar atılmalıdır (Andrei, Teodorescu ve Oancea, 2011).

Alan yazın incelendiğinde, okul terkinin nedenleri arasında göç, ekonomik sıkıntılar (Özbaş, 2010; Özdemir, Şirin ve Sezgin 2009), ailenin sosyo-ekonomik açıdan sorun yaşaması (Aküzüm, Yavaş, Karacabey ve Boyacı, 2018; Tan ve Uçar, 2015; Tansel, 2002; Tunç, 2009; Uysal, 2008; Özer, 1991), anne-baba eğitim düzeyinin düşük olması (Hoşgör ve Smits, 2006), akran çevresi (Taş, Selvitopu, Borave Demirkaya, 2013), aile baskısı (Adıgüzel, 2013; Alat ve Alat, 2011; Şimşek, 2011) yer almaktadır. Farklı faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan okul terki konusunda, lise öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak yapılan araştırmalar sınırlı sayıdadır (Karacabey ve Boyacı, 2018; Özer, 1991; Özer, Gençtanırım ve Ergene, 2011; Şimşek, 2011). Öğrencilerin görüşlerine göre okul terki riskinin kapsamlı bir şekilde ele alındığı bu çalışmanın alan yazında önemli bir boşluğu doldurması beklenmektedir. Lise öğrencilerinin görüşlerine göre, okulu terk etme riskini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin okul terk riski puanları ne düzeydedir?
2. Lise öğrencilerinin okul terkine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin okul terki risk düzeyini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma, karma yöntem araştırması desenindedir. Bu çalışmada, açılımlayıcı sıralı karma desen modeli tercih edilmiştir. Açılımlayıcı sıralı karma yöntemler, araştırmacının ilk olarak nicel çalışmayı yürütüp sonuçları analiz etmesi ve bu sonuçları nitel araştırma modeliyle daha ayrıntılı bir şekilde açıklamak için tekrar yapılandırmasını içeren bir desendir (Creswell, 2014, s.15). Başlangıçtaki nicel verilerin sonuçlarına bağlı olarak problemin nitel verilerle açıklanması nedeniyle açılımlayıcı sıralı karma yöntem olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.367).

Çalışma Grubu

Araştırmanın nicel boyutunda örneklem grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Giresun il merkezindeki devlet okullarında öğrenim gören 1.836 öğrenci arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlen 552 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmaya dâhil edilecek okullar tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş daha sonra bu okullarda öğrenimlerini sürdüren öğrenciler arasından seçkisiz örnekleme yöntemi ile 552 öğrenci belirlenmiştir. Çalışmanın örnekleme grubunu 360 meslek lisesi, 192 akademik lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmanın nitel boyutundaki çalışma grubunu 27 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde Okul Terki Risk Ölçeğinin her bir alt boyutundan en az 30 puan alma temel kriter olarak belirlenmiştir. Nitel veriler, okul terki riski puanları yüksek olan 27 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışma grubunun 13'ü kız, 12'si erkektir. Yaş ortalaması 16.8'dir. Çalışma grubunun altısının anne-babası ayrı, sekizinin babası il dışında çalışmakta ve 13'nün anne-babası birlikte dir. Katılımcılardan 12'sinin babası işçi, altısının babası işsiz, dördünün babası esnaf, üçünün memur ve ikisinin babası ise çiftçidir. Katılımcılardan 10'unun babası okur-yazar, sekizinin babası ilkokul, altısının ki ortaokul ve üçünün babası ise lise mezunudur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğrencilerin okul terk riskini ortaya koymak amacı ile Sütçü (2015) tarafından geliştirilen 'Okul Terki Risk Ölçeği' kullanılmıştır. Okul Terki Risk Ölçeği, üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları: 'Başarısızlık Algısı' 8 madde, 'Sessiz Davranma' 9 madde ve 'Anti sosyal Davranma' 16 madde olmak üzere toplam 33 maddeden ibarettir. Ölçek Likert tipi 5'li derecelendirme ölçeği özelliği göstermektedir. Alt boyutlardan alınan ortalama puanların 30 veya daha yüksek olması, puanı yüksek olan öğrencinin o alanda okul terki riski taşıdığı anlamına gelmektedir.

Araştırmanın nitel boyutunda veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyetini, yaşını, aile durumunu, babanın mesleği ve eğitim durumunu belirten beş adet olgusal soru yer almaktadır. İkinci bölümde açık uçlu üç soru yer almaktadır. Katılımcılara şu sorular sorulmuştur: (1) Okulu bırakma düşüncesi taşımanızda etken olan bireysel faktörler nelerdir? (2) Okulu terk etme düşüncesi taşımanızda neden olan okula ilişkin faktörler nelerdir? (3) Okulu bırakma düşüncesi taşımanızda etken olan sosyal faktörler (aile-sosyal çevre) nelerdir?

Geçerlik ve Güvenirlik

Sütçü (2015) tarafından geliştirilen Okul Terki Risk Ölçeğinin ‘başarısızlık algısı’ alt boyutunda ortalama varyans .40, Cronbach alfa katsayısı .84, yapı güvenirlilik katsayısı .86 bulunmuştur. ‘sessiz davranma’ alt boyutu için ortalama varyans .39, Cronbach alfa katsayısı .85, yapı güvenirlilik katsayısı .86 bulunmuştur. ‘Antisosyal davranma’ boyutu için ortalama varyans .37, Cronbach alfa katsayısı .92, yapı güvenirlilik katsayısı .91 bulunmuştur. Faktörlere ilişkin maddelerin varyansı .20’nin üzerindedir. Ölçeğin araştırmacı tarafından belirlenen Cronbach Alfa katsayısı ‘başarısızlık algısı’ alt boyutunda $\alpha = .86$. ‘sessiz davranma’ alt boyutunda $\alpha = .83$ ve ‘anti sosyal davranma’ alt boyutunda $\alpha = .89$ olarak bulunmuştur. Okul terkine ilişkin boyutların bir arada ele alındığı ölçüm modeline ilişkin genel uyum-uyumsuzluk katsayıları, üç boyutun veri setindeki ilişkileri yeterli düzeyde açıkladığını göstermiştir. Ayrıca model karşılaştırmaları da yapılmış, ilişkisiz üç faktör ve tek faktör modeline göre ilişkili üç faktör modelinin maddeler arası ilişkileri daha iyi açıkladığı saptanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda iç geçerliği sağlamak için (1) bulguları sunarken verilerin ilişkili olduğu durum dikkate alınarak yorumlanmasına dikkat edilmiştir (2) içsel homojenlik ve dış heterojenlik dikkate alınarak alt tema gruplarının iç tutarlılığı sağlanmıştır. Ayrıca, alt temalar teorik yapı temel alınarak belirlenmiştir ve veri analizinden sonra tüm bulgular iç güvenirliliği sağlamak için yorum yapılmadan sunulmuştur (Creswell, 2015, s. 250-254). Ayrıca, alt temalar altında verilen görüşlerin ana temaları temsil edip etmediğini doğrulamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüş ve alt temaları içeren listeler, aynı fakültenin eğitim bilimleri alanında görevli bir öğretim üyesine verilmiştir. Uzmandan, aday öğretmenlerin görüşlerini listelerdeki alt temalarla eşleştirmesi istenmiştir. Ardından uzman tarafından yapılan eşleştirmeler, araştırmacının eşleştirmeleriyle karşılaştırılmıştır. Daha sonra, kodlamanın güvenirliliğini belirlemek için ‘Güvenirlilik = Fikir Birliği / (Fikir Birliği + Fikir Ayrılığı) x 100’ formülü uygulanmıştır (Miles & Huberman, 1994, p. 64). İki kodlayıcı arasındaki benzerlik $52 / (52 + 6) \times 100 = 89.60$ olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın dış geçerliğini sağlamak için yöntem bölümünde, araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve veri analizi süreçleri ayrıntılı

olarak verilmiştir. Araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında yararlanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun kapsam geçerliği ve dil geçerliği konusunda alan uzmanlarından görüşler alınmıştır. Ardından sekiz öğrenciye ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda öğrencilerin okul terki riskini artıran faktörler belirlenerek, görüşme formunda yer alacak soruların daha açık, anlaşılır ve amaçlara uygun olması sağlanmıştır. Görüşme formuna son şekli verildikten sonra okul terki riski olan öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve her bir görüşme yaklaşım 30-45 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin okul terk riski puanları, betimsel istatistik tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen puanların aritmetik ortalama, frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Verilerin analizinde IBM 22.0 istatistik paket programından yararlanılmıştır.

Nitel verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Okul türü değişkeni göz önünde bulundurularak her bir katılımcı K1, K2, K3...K27 şeklinde kodlanmıştır. İçerik analizi sonucunda öğrencilerin görüşlerine ilişkin ana temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Bu temalar tablolar halinde gösterilmiştir. Tabloların sonunda ise betimsel analize uygun olarak öğrencilerin her bir ana temaya ilişkin çarpıcı görüşlerine yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul terk riski puanları, başarısızlık algısı, sessiz davranma ve anti sosyal davranma alt boyutlarında tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin başarısızlık algısı alt boyutundaki risk puanları, Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Başarısızlık Algısı Boyutunda Okul Terki Risk Oranı (N=552)

Boyutlar	\bar{X}	f	%	Okul Türü
	30	4	0.72	Meslek Lisesi
	32	2	0.36	Akademik Lise
Başarısızlık Algısı	34	1	0.18	Meslek Lisesi
	35	2	0.36	Akademik Lise
	36	1	0.18	Akademik Lise
	37	1	0.18	Meslek Lisesi

Tablo 1 incelendiğinde, başarısızlık algısı alt boyutunda en düşük ortalamanın $\bar{X}=30$, en yüksek ortalamanın $\bar{X}=37$ olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, 552 öğrenciden 11’inin okul terki riski taşıdığı anlaşılmaktadır. Okul terki riski taşıyan öğrenciler, okul türü değişkenine göre incelendiğinde ise akademik lisede öğrenim gören 5 öğrencinin okul terki riski taşıdığı

görülmektedir. Öte yandan meslek lisesinde öğrenim gören 6 öğrencinin yüksek oranda okul terk riski taşıdığı görülmektedir.

Sessiz davranma alt boyutundaki risk puanları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sessiz Davranma Alt Boyutunda Okul Terki Risk Oranı(N=552)

Boyutlar	\bar{X}	f	%	Okul Türü
	38	1	0.18	Akademik Lise
	39	3	0.54	Akademik Lise
	39	3	0.54	Meslek Lisesi
	40	2	0.36	Akademik Lise
Sessiz Davranma	40	1	0.18	Meslek Lisesi
	41	3	0.54	Meslek Lisesi
	43	1	0.18	Akademik Lise
	43	1	0.18	Meslek Lisesi
	44	1	0.18	Akademik Lise
	45	1	0.18	Meslek Lisesi

Tablo 2 incelendiğinde, sessiz davranma alt boyutunda en düşük ortalamanın $\bar{X}=38$, en yüksek ortalamanın $\bar{X}=45$ olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, araştırmaya katılan 552 öğrenciden 17’sinin okul terki riski taşıdığı anlaşılmaktadır. Bulgular, okul türü değişkeni açısından değerlendirildiğinde ise okul terki riski taşıyan öğrencilerin 8’inin akademik lisede, 9’unun meslek lisesinde öğrenimini sürdürdüğü görülmektedir.

Anti sosyal davranış alt boyutunda okul terki risk puanları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Anti Sosyal Davranma Alt Boyutunda Okul Terki Risk Oranı (N=552)

Boyutlar	\bar{X}	f	%	Okul Türü
	52	1	0.18	Meslek Lisesi
	53	2	0.36	Akademik Lise
	54	1	0.18	Meslek Lisesi
	56	2	0.36	Meslek Lisesi
	57	1	0.18	Akademik Lise
	58	1	0.18	Meslek Lisesi
	59	2	0.36	Meslek Lisesi
Anti sosyal Davranma	64	2	0.36	Akademik Lise
	64	1	0.18	Meslek Lisesi
	66	2	0.36	Akademik Lise
	67	1	0.18	Meslek Lisesi
	67	1	0.18	Akademik Lise
	73	1	0.18	Meslek Lisesi
	75	1	0.18	Akademik Lise
	78	1	0.18	Akademik Lise
	79	1	0.18	Meslek Lisesi

Tablo 3 incelendiğinde, anti sosyal davranma alt boyutunda en düşük ortalama puanın \bar{X} =52, en yüksek ortalama puanın ise \bar{X} =79 olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, araştırmaya katılan 552 öğrenciden 21'inin okul terki riski taşıdığı anlaşılmaktadır. Bulgular, okul türü değişkenine göre incelendiğinde ise okul terki riski taşıyan 10 öğrencinin akademik liselerde, 11 öğrencinin meslek liselerinde öğrenimini sürdürdüğü görülmektedir.

Bu bölümde araştırmanın nitel boyutuna ilişkin veriler yer almaktadır. Araştırmanın ikinci alt problemi, katılımcıların okul terki düşüncesine sahip olmalarına neden olan faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Nitel Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın nitel boyutunda üç ana tema, 11 alt tema ve bu alt temalara ilişkin 58 kod belirlenmiştir. Başlıca ana temalar, (1) bireysel faktörler, (2) okula ilişkin faktörler ve (3) sosyal faktörler şeklindedir. Okul terkine neden olan bireysel faktörlere ilişkin dört alt tema belirlenmiştir. Alt temalar, akademik başarısızlık, aile ortamı, disiplin problemleri ve sosyal uyumsuzluk şeklindedir.

Tablo 4'te, bireysel faktörler ana temasına ilişkin alt temalara ve kodlara yer verilmiştir.

Tablo 4. Bireysel Faktörler Ana Temasına İlişkin Alt Temalar ve Kodlar (N=27)

Alt Tema	Kodlar	f
Akademik başarısızlık	Temel bilgilerimin eksik olması	12
	Derslerden düşük not alıyorum	6
	Dersleri anlayamıyorum	3
	Kendimi başarısız buluyorum	3
	Yeterince çalışmıyorum	2
	Ödevlerimi yapmıyorum	1
Aile ortamı	Aile içi sorunlar yaşıyorum	8
	Aile baskısı görüyorum	3
	İstedğim okula gitmeme izin verilmemesi	3
	Anne-babamın ayrı olması	3
	Kendime ait bir odamın olmaması	2
Disiplin problemleri	Okula geç kalıyorum	9
	Devamsızlık yapıyorum	8
	Dersleri takip etmiyorum	6
	Dersin düzenini bozuyorum	2
	Zararlı alışkanlıklarım var	2
Sosyal uyumsuzluk	İçine kapanık bir yapım var	7
	Öğretmenlere soru sormaktan çekiniyorum	5
	Özgüven eksikliği duyuyorum	3
	Okula uyum sağlayamıyorum	2
	Utangaçlık yaşıyorum	2

Tablo 4’te, akademik başarısızlık alt temasına ilişkin kodlar ‘*temel bilgilerimin eksik olması*’ (f=12), ‘*derslerden düşük not alıyorum*’ (f=6), ‘*dersleri anlayamıyorum*’(f=3) ve ‘*kendimi başarısız buluyorum*’ (f=3) şeklindedir. Aile ortamı alt temasına ilişkin kodlar ‘*aile içi sorunlar yaşıyorum*’ (f=8), ‘*aile baskısı görüyorum*’ (f=3), ‘*istediğim okula gitmeme izin verilmemesi*’ (f=3), ‘*anne-babamın ayrı olması*’ (f=3) ve ‘*kendime ait bir odamın olmaması*’ şeklindedir. Disiplin sorunları alt temasına ilişkin kodlar ‘*okula geç kalıyorum*’ (f=9), ‘*devamsızlık yapıyorum*’ (f=8), ‘*dersleri takip etmiyorum*’ (f=6), ‘*dersin huzurunu bozuyorum*’ (f=2), ve ‘*zararlı alışkanlıklarım var*’ (f=2) şeklindedir. Sosyal uyumsuzluk alt temasına ilişkin kodlar ‘*içine kapanık bir yapım var*’ (f=7), ‘*öğretmenlere soru sormaktan çekiniyorum*’ (f=5), ‘*özgüven eksikliği duyuyorum*’ (f=3), ‘*okula uyum sağlayamıyorum*’ (f=2) ve ‘*utangaçlık yaşıyorum*’ (f=2) şeklindedir.

Aşağıda okul terki riski konusunda bireysel faktörler ana temasına ilişkin çarpıcı görüşlere yer verilmektedir.

‘İlkokulda temeli iyi alamadığım için konuları anlamakta zorluk çekiyorum. Evde test çözerken bundan dolayı bayağı zorlanıyorum’ [K3]. ‘Derslerime fazla tekrar yapmıyorum. Çalışma gereği duymuyorum ama derslerimden düşük not alıyorum’ [K8]. ‘Bazı dersleri anlayamadığımda canım sıkıldığından dolayı’ [K21]. ‘Derste sıkılıyorum, bu yüzden dikkatim çok çabuk dağılıyor. Mesela hocayı dinlerken başka şeylere dalyorum’ [K26].

‘Evet, okulu terk etmeyi ciddi ciddi düşünüyorum... Ailevi meseleler yüzünden’ [K20]. ‘Anne-babam ayrı... Dedemlerle kalıyoruz... Hem de evde çalışma ortamım yok’ [K27]. ‘Benim sadece sesim güzel, kulağım iyi. Sınava da girmedim... Ailem bu işe dini nedenlerle pek sıcak bakmadı. Başkasının senin sesini duyması günahdır diyerekten. Oysa ben güzel sanatlar lisesini istiyordum’ [K18].

‘Devamsızlık sorunum var. Derslerden sıkıldığım zamanlarda okuldan kaçıyorum’ [K17]. ‘Geç kaldığım oluyor, alarm kursam bile zor kalkıyorum’ [K1]. ‘Dersleri takip etmede zaman zaman sorun yaşıyorum... Dışarıyı, gezmeyi, yüzmeyi düşünüyorum. Futbol oynamayı istiyorum’ [K10]. ‘Mesela arkadaşlarım ders saatinde dışarıda sigara içerek bir konuda konuşurken beni çağırıyorlar ben de onlara katılıyorum’ [K12].

‘O anki yanlış yapma korkusundan. Öyle bir korkum var’ [K22]. ‘Çekiniyorum. Utanıyorum. Saçmalayacakmış gibi falan hissediyorum’ [K19]. ‘...bazen arkadaşlarla takılıyorz ama ben grubun dışında kaldığım zaman sinirleniyorum. Eksik hissediyorum ve bir daha giresim gelmiyor o sınıfa...’ [K9]. ‘Mesela ben içime kapanık biri olduğum için arkadaşlık kurmada zorlanıyorum’ [K2].

Okul terkiine neden olan ‘okula ilişkin faktörler’ ana temasına ilişkin üç alt tema ve bu alt temalar göz önünde bulundurularak 16 kod belirlenmiştir. Alt temalar, sınıf ortamı, öğretmenin tutumu ve okul yönetiminin tutumu şeklindedir.

Tablo 5’te, okulla ilgili faktörler ana temasına ilişkin alt temalara ve kodlara yer verilmiştir.

Tablo 5. Okulla İlgili Faktörler Ana Temasına İlişkin Alt Temalar ve Kodlar (N=27)

Alt Tema	Kodlar	f
Sınıf ortamı	Sınıfta çok fazla gürültü oluyor	15
	Sınıf ortamı sıkıcı ders dışı aktiviteler çok yetersiz	5
	Cep telefonu ile oynamak daha cazip geliyor	4
	Sınıf içi kurallar belli değil	2
	Sınıf ortamında gruplaşmalar var	1
Öğretmenin tutumu	Daha çok başarılı öğrencilerle ilgileniyorlar	4
	Beni hiç dinlemiyorlar	4
	Öğrencileri düşman görüyorlar	3
	Notla tehdit ediyor	3
	Sürekli yazı yazdırıyorlar	3
	Öğretmenlerden korkuyorum	2
	Hakaret ediyorlar	2
Okul yönetiminin tutumu	Okul müdürü çok sinirli	9
	Okul müdürü kuralları çok sıkıcı hale getirdi	8
	Müdür yardımcısı öğrencileri tehdit ediyor	4
	Okulda disiplin yok	2

Tablo 5’te, sınıf ortamı alt temasına ilişkin kodlar sırasıyla ‘*sınıfta çok fazla gürültü oluyor*’ (f=15), ‘*sınıf ortamı sıkıcı ders dışı aktiviteler çok yetersiz*’ (f=5), ‘*cep telefonu ile oynamak daha cazip geliyor*’ (f=4), ‘*sınıf içi kurallar belli değil*’ (f=2) ve ‘*sınıf ortamında gruplaşmalar var*’ (f=1) şeklindedir. Öğretmenin tutumu ana temasına ilişkin alt temalar ‘*daha çok başarılı öğrencilerle ilgileniyorlar*’ (f=4), ‘*beni hiç dinlemiyorlar*’ (f=4), ‘*dersler çok sıkıcı işleniyor*’ (f=3) ‘*notla tehdit ediyorlar*’ (f=3) ve ‘*sürekli yazı yazdırıyorlar*’ (f=3), ‘*öğretmenlerden korkuyorum*’ ve ‘*hakaret ediyorlar*’ şeklindedir. Okul yönetiminin tutumu ana temasına ilişkin alt temalar ise ‘*okul müdürü çok sinirli*’ (f=9), ‘*okul müdürü kuralları çok sıkıcı hale getirdi*’ (f=8), ‘*müdür yardımcısı öğrencileri tehdit ediyor*’ (f=4) ve ‘*okulda disiplin yok*’ (f=2) şeklindedir.

Aşağıda sosyal faktörler ana temasına ilişkin çarpıcı görüşlere yer verilmiştir.

‘*Sınıfta çok fazla gürültü oluyor. Hocaların etkisiz olduğunu düşünüyorum*’ [K14]. ‘*Sınıfta kurallar yok. Hocaların çoğunu kendime yakın buluyorum mesela ailemle de tanıştırdım, ama çoğu samimi gelmiyor*’ [K17]. ‘*Sınıfta disiplin yok, öğrenmeye elverişli değil, herkes ayrı bir âlemde. Biri kahve içiyor, diğerleri mesajlaşıyor*’ [K25].

‘Öğretmen, konuşana eksi veririm diyor mesela o zaman kimse konuşmuyor’ [K22]. ‘...fazla yazı yazdıranlar oluyor hocalardan hani konu anlatacağına yazı yazdırıyor. Onda da hani anlayan oluyor anlamayan oluyor sonuçta hani sadece bir kişiyi düşünmemek lazım yani farklı kişileri de düşünmek lazım...’ [K15]. ‘Çalışkanların daha çok üzerine düşüyorlar. Onların tarafını tutuyorlar hep... Diğerleriyle çok ilgilenmiyorlar’ [K4]. ‘Derste parmak kaldırsam bile kaldırmaz, gider o öğrenciyi kaldırır’ [K14]. ‘Öğretmenler, hala anlayamıyor musun, kaç defa söyledim diyorlar. Soru sormaya korkuyorum’ [K16]. ‘...soğuklar çünkü öğrencilere karşı, düşman gibi görüyorlar sanki öğrencileri’ [K22].

‘Okul, hapishane gibi oldu her yer kapalı eskiden böyle değildi. Eskisi gibi girip çıkamıyoruz rahatlıkla okula’ [K11]. ‘Müdür yardımcıları öğrencileri tehdit ediyor, her şeye karşılıyorlar’ [K18]. ‘Formayla gelin diyorlar, öğrenciler formasız geliyorlar, derse alınmayacak diyorlar öğrenciler formasız derse giriyorlar...’ [K5].

Okul terkiye neden olan sosyal faktörlere ilişkin dört alt tema ve bu alt temalar göz önünde bulundurularak 21 kod belirlenmiştir. Alt temalar, ailenin tutumu, aile yapısı, yakın çevrenin okula bakışı ve üniversite sınavı kaygısı şeklindedir.

Tablo 6’da sosyal faktörler ana temasına ilişkin alt temalara ve kodlara yer verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Faktörler Ana Temasına İlişkin Alt Temalar ve Kodlar (N=27)

Alt Tema	Kodlar	f
Ailenin tutumu	Senden hiçbir şey olmaz diyorlar	5
	Benden beklentileri çok düşük	4
	Başkaları ile kıyaslıyorlar	4
	Bu çocuk okumaz diyorlar	3
	Beni okuldan almakla tehdit ediyorlar	2
	Okuyacaksın da ne olacak diyorlar	2
Aile yapısı	Ailemin ekonomik düzeyinin düşük olması	6
	Anne- babamın ayrı olması	5
	Ailemin eğitim düzeyinin düşük olması	4
	Annemin evin bütün sorumluluğunu almış olması	3
	Annemin üvey anne olması	2
Yakın çevrenin okula bakışı	Arkadaşın bile okulu bıraktı diyorlar	6
	Okulun çevresinin kötü olduğunu söylüyorlar	4
	Okul için kötü okul diyorlar	2
	Okulun toplama kampı olduğunu söylüyorlar	2
	Ablan bile okulu bıraktı diyorlar	1
Üniversite sınavı kaygısı	Ne yapsam üniversiteye giremem	4
	Sınav beni kaygılandırıyor	4
	Başaracağıma inanmıyorum	2
	Sınavı kazanmam	2
	Dershaneye gidemediğim için sınavda başarılı olamam	2

Tablo 6’da ailenin tutumu alt teması altındaki kodlardan bazıları ‘*senden hiçbir şey olmaz diyorlar*’ (f=5), ‘*benden beklentileri çok düşük*’ (f=4), ‘*başkaları ile kıyaslıyorlar*’ (f=4) ve ‘*bu çocuk okumaz diyorlar*’ (f=3) şeklindedir. Aile yapısı alt temasına ilişkin kodlar ‘*ailemin ekonomik düzeyinin düşük olması*’ (f=6), ‘*anne- babamın ayrı olması*’ (f=5), ‘*ailemin eğitim düzeyinin düşük olması*’ (f=4) ve ‘*annemin evin bütün sorumluluğunu almış olması*’ (f=3) ve ‘*annemin üvey anne olması*’ şeklindedir. Yakın çevrenin okula bakışı ana temasına ilişkin alt temalar ‘*arkadaşın bile okulu bıraktı diyorlar*’ (f=6), ‘*okulun çevresinin kötü olduğunu söylüyorlar*’ (f=4), ‘*okul için kötü okul diyorlar*’ (f=2), ve ‘*okulun toplama kampı olduğunu söylüyorlar*’ (f=5) şeklindedir. Üniversite sınavı kaygısı ana temasına ilişkin alt temalar ‘*ne yapsam üniversiteye giremem*’ (f=4), ‘*sınav beni kaygılandırıyor*’ (f=4), ‘*başaracağıma inanmıyorum*’ (f=2), ‘*sınavı kazanmam*’ (f=2) ve ‘*dershaneye gidemediğim için sınavda başarılı olamam*’ şeklindedir.

Aşağıda sosyal faktörler ana temasına ilişkin çarpıcı görüşlere yer verilmiştir.

‘*Okumaz diyorlar... Ama bilmiyorum ders çalışıyorum evde gözlerinin önünde çalışıyorum hatta babam sen okumazsın diyor. Çünkü büyük ağabeylerim ablalarım var onlar okumadılar beni de öyle zannediyor sen de okumazsın diyorlar*’[K16]. ‘*Benim çocuğum daha iyi şöyle yaptı böyle yaptı. Senin çocuğun ne yaptı? Ve kıyaslama var aralarında... Kıyaslama olmamalı bence...*’ [K6].

‘*Ailemin ekonomik durumu iyi değil. Dershaneye de gidemem herhalde*’ [K22]. ‘*Annem-babam ayrı yaşıyorlar. Ben annemle kalıyorum. Onun da sınırları çok bozuk*’ [K3]. ‘*Şimdi şöyle bir şey var ben eve geldiğimde genellikle hani böyle çok yoğun dersim olmadığı sürece elime hiç kitap almam. Ailem evdeki bu tutumum nedeniyle sanırım bu çocuk okumaz diye düşünüyor*’ [K13].

‘*Okulun dışarısı pek güvenli değil yani çevresi. Bu yüzden okulun çevresi çok kötü diyorlar*’ [K12]. ‘*Okulu sorunlu bir lise olarak görüyorlar toplama kampı diyorlar her türlü öğrenci var diyorlar*’ [K21].

‘*Seçtiğim bölümden dolayı kaygı yaşıyorum. Mesela sayısalı seçtim çalışamama durumum var korkuyorum çalışamam diye. Kaygılıyım, bu yüzden belki sınavı kazanamam diye*’ [K11]. ‘*Sınavlar zor olduğu için yapamam diye illa ki korku yaşıyorum*’ [K18]. ‘*Başaracağıma inanmıyorum. Zaten dikkat eksikliği nedeniyle ilaç kullanıyorum*’ [K27].

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Lise öğrencilerinin okul terki riskine ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmadan elde edilen nicel bulgular, okul terki riskinin ölçeğin ‘anti sosyal davranma’ alt boyutunda görece daha yüksek, ‘sessiz davranma’ ve ‘başarısızlık algısı’ alt boyutlarında daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, öğrencilerin okula ve akran çevresine uyum

sağlama problemi nedeniyle okul terki riski altında olduklarını göstermesi nedeniyle anlamlı bulgular olarak değerlendirilebilir. Daha önce yapılan araştırmalarda, benzer bulgulara rastlanmaktadır. Nitekim Şimşek (2011) tarafından yapılan araştırmada, okulda sosyal etkinliklere katılmayan ve kendini okulun bir parçası olarak görmeyen öğrencilerde okulu bırakma isteğinin daha yüksek olduğu bulgusu yer almaktadır. Benzer şekilde, Özer, Gençtanırım ve Ergene (2011) tarafından yapılan araştırmada, alkol-sigara kullanma ve anti sosyal davranışlar sergileme okulu terk etme riskini artıran aracı değişkenler arasındadır.

Araştırmanın nitel boyutunda üç ana tema, 11 alt tema ve bu alt temalara ilişkin 58 kod belirlenmiştir. Başlıca ana temalar, bireysel faktörler, okula ilişkin faktörler ve sosyal faktörler şeklindedir. Okul terkine neden olan bireysel faktörlere ilişkin dört alt tema ve bu alt temalara uygun olarak 21 kod belirlenmiştir. Alt temalar akademik başarısızlık, aile ortamı, disiplin problemleri ve sosyal uyumsuzluk şeklindedir. Öğrencilerin görüşlerine göre, temel bilgilerinin eksik olması, derslerden düşük not almaları, aile içi sorunlar yaşamaları, ailelerinden baskı görmeleri, okula geç kalmaları ve devamsızlık yapmaları, içe kapanık olmaları ve öğretmene soru sormaktan çekinmeleri, okul terki riskini artıran faktörler arasında yer almaktadır. Bireysel faktörler göz önünde bulundurulduğunda, okul terki riskinin büyük ölçüde öğrencilerin uyum sorunlarından kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Benzer sonuçlara daha önce yapılan araştırmalarda rastlanmaktadır. Gouda ve Sekher (2014), yaptıkları çalışmada öğrencilerin uyum sorunlarının okul terki riskini artırdığını, Özer, Gençtanırım ve Ergene (2011) tarafından yapılan çalışmada ise antisosyal davranışların okul terki riskini yordayan aracı değişkenlerin başında yer aldığı bulgularına rastlanmaktadır.

Okulla ilgili faktörlere ilişkin üç alt tema ve bu alt temalar göz önünde bulundurularak 16 kod belirlenmiştir. Alt temalar sınıf ortamı, öğretmenin tutumu ve okul yönetiminin tutumu şeklindedir. Öğrencilerin görüşlerine göre sınıfta çok fazla gürültü olması, sınıf ortamının sıkıcı ders ve dışı aktiviteler çok yetersiz olması, öğretmenlerin daha çok başarılı öğrencilerle ilgilenmesi, bazı öğrencileri hiç dinlememesi, okul müdürünün çok sinirli olması ve kuralları çok sıkıcı hale getirmesi, okul terki riskini artıran faktörler arasındadır. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin derslerde sıkılmaları, öğretmenlerin tüm öğrencilere eşit yaklaşmaması ve okul müdürlerinin katı disiplin anlayışına sahip olmaları öğrencilerin okula bağlılığını azaltarak okul terki riskini artırdığı söylenebilir. Entwistle, Alexander ve Olson (2004), tarafından yürütülen araştırmada, öğrencilerin okuldan beklentilerinin karşılanmamasının okul terki riskini artırdığı bulgusuna yer verilmiştir. Benzer şekilde, Karacabey ve Boyacı (2018) tarafından yapılan araştırmada okulu sevmeyen, öğretmenlerle ve okul yöneticileriyle sorun yaşayan öğrencilerin; Şimşek (2011) tarafından yapılan araştırmada, okuldan hiç memnun olmayan öğrencilerin okulu bırakma düşüncelerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Okul terki riskini artıran sosyal faktörler ana temasına ilişkin dört alt tema ve bu alt temalar göz önünde bulundurularak 21 kod belirlenmiştir. Alt temalar, ailenin tutumu, aile yapısı, yakın çevrenin okula bakışı ve üniversite sınavı kaygısı şeklindedir. Öğrencilerin görüşlerine göre, ailenin çocuklarına inanmaması, onlardan beklentilerinin çok düşük olması, ailenin ekonomik düzeyinin düşük olması, anne- babanın ayrı olması, okul çevresindeki bireylerin öğrencilerin motivasyonlarını azaltan söylemleri, öğrencilerin üniversite sınavını kazanamayacakları algısı ve sınav kaygısı okul terki riskini artıran sosyal faktörler arasında yer almaktadır. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin aile ilişkilerinin sorunlu olması, okulun çevresinin öğrencilerde bıraktığı kötü izlenim ve öğrencilerin gelecekte beklenen beklentilerinin düşük olması, okul terki riskini artıran sosyal faktörler arasında gösterilebilir. Diyu (2001) yaptığı araştırmada, sosyo-kültürel faktörlerin okul terki riskini artıran en önemli değişken olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Bayhan ve Dalgıç (2012) yaptıkları araştırmada, aile sorunları ve olumsuz akran ilişkilerinin okul terki riskini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Taş, Selvitopu, Bora ve Demirkaya'nın (2013) yaptıkları araştırmada, sorunlu akran çevresinin öğrencilerin okul terki riskini artıran faktörler arasında ön sıralarda olduğu bulgusu yer almaktadır.

Araştırmanın sonuçları, öğrencilerin bireysel faktörler, okula ilişkin faktörler ve sosyal faktörlere bağlı olarak okul terki riski altında olduklarını göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda öğrencilerin akademik başarıları yanında sosyal becerilerini ve yeteneklerini ortaya koymalarına olanak sağlayacak bir öğretim programını oluşturması ve uygulamaya koyması gerektiği söylenebilir. Okul müdürlerinin okullarda öğrencilerin sorunlarına yakın ilgi göstermeleri, okul kurallarını öğrencilerle birlikte oluşturmalarının okul terki riskini azalmanda yararlı olacağı söylenebilir. Ailelerin eğitime özel önem verilmelidir. Ailelerin ergenlik çağındaki çocukları ile iletişim sorunlarını azaltmada okul rehber öğretmenleri daha özverili bir çalışma yürütmelidir. Öğretmenler, sınıf ortamında sadece üniversite sınavında başarılı olmayı önceleyen bir anlayışla öğretmenlik mesleğini sürdürmek anlayışını gözden geçirmelidir. Bu konuda farklı çalışma grupları ile farklı araştırma desenlerinde farklı çalışmalar yürütülebilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2013). Kız çocuklarının okullulaşma engelleri ve çözüm önerileri (Şanlıurfa Örneği). *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), 325-344.
- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim kurumu öğrencilerinin devamsızlık ve okul terki nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 167-192.
- Alat, Z. & Alat, K. (2011). A qualitative study of parental resistance to girls' schooling. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(3), 1369-1373.

- Andrei, T., Teodorescu, D., & Oancea, B. (2011). Characteristics and causes of school dropout in the countries of the European Union. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28 (2011), 328- 332.
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M.D., Abbott, R.D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92 (3), 568-582.
- Bayhan, G. & Dalgıç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 107-130.
- Burns, R. C. (1993). Parent involvement: Promises, problems and solutions. In R. C. Burns (Ed). *Parents and schools: From visitors to partners*, (pp. 9-20). Washington, DC: National Education Association.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni*. (S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Christenson, S. L., Sinclair, M. F., Lehr, C. A., & Hurley, C. M. (2000). Promoting successful school completion. In K. Minke & G. Bear (Eds.). *Preventing school problems-promoting school success: Strategies and programs that work* (pp. 377-420). Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
- Cullen, B. (2000). *Evaluating integrated responses to educational disadvantage*. Dublin: Combat Poverty Agency.
- Dekkers, H. & Claassen, A. (2001). Dropouts- disadvantaged by definition? A study of the perspective of early school leavers. *Studies in Educational Evaluation*, 27 (4), 341-354. DOI: 10.1016/S0191-491X(01)00034-7
- Diyu, X. (2001). Investigation and discussion on the problem of primary and secondary school dropouts in poor areas. *Chinese Education & Society*, 34 (5), 49-58, DOI: 10.2753/CED1061-1932340549.
- Entwistle, D. R., Alexander, K. L., & Olson, L. S. (2004). Temporary as compared to permanent high school dropout. *Social Forces*, 82 (3), 1181-1205.
- French, D. C., & Conrad, J. (2001). School dropout as predicted by peer rejection and antisocial behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 11 (3), 225-244. DOI: 10.1111/1532-7795.00011
- Garrison, D. R. (1987). Distance education: Researching drop-out in distance education. *Research in Distance Education*, 8 (1), 95-101.
- Goldberg, M. (1999). Truancy and dropout among Cambodian students: Results from a comprehensive high school. *Social Work in Education*, 21 (1), 49-63.

- Gouda, S.& Sekher, T. V. (2014). Factors leading to school dropouts in India: An analysis of national family health survey-3 data. *Journal of Research & Method in Education*, 4 (6), 75-83.
- Hoşgör, A. G. & Smits, J. (2006). Effects of family background characteristics on educational participation in Turkey. *International Journal of Educational Development*, 26 (5), 545-560. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2006.02.002>
- Kaplan, D. S., Peck, B. M., & Kaplan, H. B. (1997) Decomposing the academic failure–dropout relationship: A longitudinal analysis, *The Journal of Educational Research*, 90 (6), 331-343. DOI: 10.1080/00220671.1997.10544591
- Karacabey, M. F. & Boyacı, A. (2018). Okulu terk eden ortaöğretim öğrencilerinin okulu terk etme nedenleri ve sosyo-ekonomik profilleri: Şanlıurfa örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (2), 247-293.
- Lan, W. & Lanthier, R. (2003). Changes in students' academic performance and perceptions of school and self before dropping out of schools. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 8 (3), 309-332.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London, UK: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (MEB), (2013). *Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu*. Ankara: Aydoğdu Ofset Matbaacılık.
- Özbaş, M. (2010) İlköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 32-44.
- Özdemir, S., Şirin, H. & Sezgin, F. (2009). *Okulu terk eden çocukların ve velilerinin okul terkine ilişkin görüşleri: Nitel bir inceleme*. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir. Erişim adresi: https://www.pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=103660
- Özer, M. (1991). *İlköğretim okulları ikinci kademe (ortaokul) öğrencilerinin öğrenimi terk etme sorununun analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özer, A., Gençtanırım, M., & Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 302-317.
- Peters, O. (1992). Some observations on dropping out in distance education. *Distance Education*, 13 (2), 234-269.

- Reyes, O. & Jason, L. A. (1993). Pilot study examining factors associated with academic success for Hispanic high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 22 (1), 57-71.
- Sütçü, Z. (2015). *Okul terk riski ölçeğinin geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 27-47.
- Şimşek, H. & Katıtaş, S. (2014) İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okula yabancılaşmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 81-99.
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V., & Demirkaya, Y. (2013). Reasons for dropout for vocational high school students. *Educational Sciences: Theory & Practice* 13(3), 1561-1565.
- Tansel, A. (2002). Determinants of school attainment of boys and girls in Turkey: individual, household and community factors. *Economics of Education Review*, 21 (5), 455-470.
- Tunç, E. (2011). *Self-image of high-school students having dropped out of school and supply levels of needs for counselling*, (Doctoral Dissertation Thesis). Atatürk University, Department of Educational Sciences, Program of Psychological Counseling and Guidance, Erzurum, Türkiye.
- Uysal, A. (2008). The arguments on school dropouts: Environmental factors. *Millî Eğitim*, 178, 139-150.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve suç* (8. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. & Kula, Ş. K. (2011). Elazığ ilindeki ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin devamsızlık sebeplerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 23(2), 133-140.